

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Carl Viking.*
 Härad: *Uppvidinge m. fl.* Adress: *Furåkra, Kråkmåla*
 Socken: *Mighult m. fl.* Berättat av: *Carl Viking*
 Uppteckningsår: *1941* Född år *1874* i *Mighults pr.*

Gamla jaktmetoder. s. 1-23.

"Bullraver" s. 1.

Ovjakt. s. 1-4.

Durhök. s. 3-4.

Järpen; (även sägen om järpens ska-
pelse.) } s. 5-6

Rapphöns s. 7-8.

Storkullor; skapelse sägen. s. 9-12.

Gräsanden s. 12-20.

Avdelning till "messommaruppen." s. 16.

Tekningar. sid. 21-23.

ACC. N:R. M. 7213:1-23.

Landskap: Småland, Uppptecknat av: Carl Viking
Härad: Öppvidinge m. f. Adress: Furåkra "Präkshusa.
Socken: Ålgård, m. f. Berättat av: Carl Viking m. f.
Upppteckningsår: 1941. Född år 1877 i Ålgårds socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Upppteckningen utgår omedelbar fort-
sättning från Vol. 3 Våra jaktbara djur
och gamla jaktmetoder.

Vol. 4.

Sidor: 81. — 100.

Särskilt 3. blad teckningar.

Skriv endast på denna sida!

81.)

ACC. N:R. M. 7213:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Bullvaner" vora lockorror, som ryddes
av mörkblått vadmal och uppskappa-
des kårt med torr starr. framme i
brästek hadde bullvanen ett skinnfod-
rat hån och ett kort snöre. Bullvanen
sattes i toppen på en 7-8. alnar lång
björkrast, som i rotändan var klä-
ken, så man kunde sätta opp den
i ett lövträd, helst en Björke. Man
fick kliva opp i trädet ett stycke.
Det borde helst ^{vara} vindstilla, men blåste
det något, så skulle Bullvanen sät-
tas mot vinden, ty orren satte sig på
för att fjädrarna desto bättre måtte
falla efter kroppen. Bullvanen fick
ej hava lång sträckt hals utan, som
när orren sitter i ro och äter t.ex.
av Björkknopparna. Bullvanplatt-

82.)

ACC. N:R. M. 7213 : 2.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ren borde ligga något hägt och med
fri utrikt. Där borde och vara furor och
granar. På jaktplattsen bland buskar
byggde man en rikojä i vilken jä-
garen dölde sig. Man borde vara 2.
personer. Man skulle vara klätt
sitt "solen ramt opp". Den ene an-
de två tog långa svängar utifrån
i jaktmarken och sökte mata or-
rarna på Bullvanerna till, på
orrarna satte sig där och så fick
man skjuta, men ej gå ut ur kajen,
ty det kunde hända att fåglar
kunde ritta i närheten och bli
skrämde. Ibland "skog och fjäder-
koppas intill furorna". Den som ma-
tade orrarna på Bullvanerna sades
"skåta orrar." Obs! Ibland kunde hän-

da, att en stor duvhök kom och skulle
knipa en Bullvan i tran att det var
en verklig orre. Jag har på det sätt-
et skjutit flera duvhökar. Också sär-
skilt minnes jag ett sådant tillfäl-
le. Min bror till jag hade Bullva-
nen oppe på "Talgrynnan" i Krokskults-
Bygge (ungefär där jag björvskjöt rå-
böcken. Nu vara Bullvanaffarna
sen förra jaktåret, förre och skäre
Bror hadde gått över den kraftiga i-
sen på Kroksjön för att mata or-
rar till mig. Rätt jag stod där i
kojan brakar det till oppe i björken
där bullvanerna sutta. En stor käk
säg en bullvan och en liten bit av
den avbrutna rafter, som satt kvar
i bullvanen och reglar iväg utöver

kröksjån ett stycke, men då varskar han
inistaget och släppte bullvanen, så
den föll ner på isen. Så vänder
han och kommer för att ruga den
andra bullvanen, men då talade
"Gärdsen" ett språk, som häken mår-
ke respektera; ty han gick till de
sällare jaktmarkerna. På den ti-
den fingo vi 5 kr: 50 öre i skattepengar
för en stor suvhäke, så vi vara
nöjda med vår morgon. —

"Fälghan," som f. d. Bullvanplattens
teckning n: 10. Förklaring över
teckning n: 10. "1. risköpa där jägaren
skad döld." "2. är bullvanbjörken."
"3-3. Bra de å raftarna oppratta
bullvanerna." "4-4-4. Är anslagsträd
för orrarna, som blef ditnotade. —

85.)

ACC. NR. M. 7213 :5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Järpen är den minsta av våra s.k. Råst-
fåglar, som tillhöra våra skogar. Han
är inte större än vår vanliga "Kun-
leduba", gråbrun färg. Järpen är så röll-
synt hos oss att hans levnadsvanor äro
oss obekanta. Skall man få se en jär-
pe hos oss så möjligen finnes han i
avlägsna skogar invid något ren-
nande vattendrag. Men så gam-
mat jag är har jag blott sett en
skuten järpe hos oss, det var för
35 år sedan, den sköts av Lantbr.
och jägaren Viktor Fraksman, adr:
Krookshult, "Frösche i Elghultskogen".
I fädernas tid var järpen helt följn-
den hos oss året om. Den rades bara
"Kungamat." S. v. s. att järpen endast
fick jagas av dem konglige. Oss! När jag

86)

ACC. N.R. M. 7213:6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

L. U. F. 23

var liksom pojke antalade moeras
att "När Gud skapt världen, så skap-
te han järpen till världens stör-
ste fågel. Så stor att för Hansving-
slag skall hela jorden. Häröver
vart järpen hägnadig och lag
sig det drädet före att med stora
berg, som han flög med i klor-
na vilja igenfylla haven. Men
detta föll ej vår Herre i smaken.
Till skaff för sin obydnad och sitt
hägnad skap vår Herre om järpen,
så han vart så liten, som han
nu är, och får så vara till sammeda.
Obs! I mina pojkar fanns här liksom
Rapphåns men den lyckas helt begit
slut. Rapphånan har brunaktig färg
och är knappt så stor, som en "Kruv-

87)

ACC. N:R. M. 7213 : 7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ledna." Hennes kropp, ben och vingar
vara korta vill jag minnas. Men fast
än hon har korta ben, så spring-
er han fort, och med sina korta
vingar flyger han fort men blott
korta sträckor. Han frivilt bäst
på äkerfälten. Sjögen kunna vara
opp till 20. Som lägger han i en en-
kelt rede på marken. Han opprä-
kes med tilljälps av rapphänshund,
som är dresserad till denna jakt.
När hunden uppfäckt en rapphän-
skull, så står han stilla och inset skäl-
ler eller ibakar sig. Han säges då
"stå för rapphansen." och jägaren
närmast sig. Fälarna fällas då i
flykten vanligtast. De flyga dom ef-
ter skottlossningen en 50.-100. meter

och sänka sig åter i råg eller klä-
veråkeru. Men för ej att dam fin-
nas på den plats som sänkte sig.
nej, dam springa långt i åkeru för
att söka gämma sig så dam mäs-
ke åter uppsökas med hunduspij.
Under stränga snöfunga vintrar var
det tungt skotta bort här och var
en liten bit snö på höstrågen, så dam
finga lite rågladd att äta annars
svulla dam ibjäl, men nu behöva
vi inte skotta bort snön på rågen,
för här finnes inga rapphävs jag
har ingen sett under de senaste
gångna 10. åren. Det matnyttiga vil-
da tycket mer och mer försvinna. När
Inspektör Melander jagar Rapphävsre-
ckning n:o 11. Motiv från Prästmåla kyrkoby.

Morkullen har hos oss under re-
nast gångna 10-tal år blivit mera
jagad än under mina unga år. Detta
förde till stor del bero på att öv-
riga matnyttiga skogsfåglar i av-
sevärd grad minskat hos oss. Han
kommer hit i början av maj och är
icke stamfågel. Morkullan räknas
till släktet "vadare" trots han har
korta ben. Han borde efter sitt ku-
nadsrätt mera räknas som skogs-
fågel än som "vadare" men så är ej
fallet han räknas trots sitt anlä-
me till "vadarna" och därmed punkt.
Han häckar emellertid helst i fuktig skogs-
mark. På dagen ligger han stilla och
är svår att upptäcka på grund av sina
"brunspräckliga" fjädrar. Men i skym-

90.)

ACC. N:R. M. 7213:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ningen ger han sig upp att flyga likaså
tidigt på morgonen; han kallas då
"Skräcka". Vid öppningar (gläntor) helst
i björkeskog flyger han fram och
äter flera gånger och låter höra ett "kva-
rande" läte, som vi säga låter "Tor, tor,
tor, Twist". Man måste då passa och
skjuta henne i flykten; ty på mar-
ken upptäcker han sällan. Obs! Konligt
fäderskap för, så har Vår Herre insett
skapet Morkullorna. Som ha kamrat
litet av 2. människobarn en yngling
och en ungfru. Så det var så en gång
för väldigt länge sedan, att en stäv
och en pige tjänade hos en bander som
ägo 2. stavar. Den ene oxen hette "Tor" den
andre hette "Twist". Bander bad stä-
ven och pige att gå ut i den stora

L. U. F. 23

betismarken och driva hem oxarna
enär han ville köra med dem. Se
unga nu gunga. Men se det var på,
att dom vora "Gö Boss" (Fästfolk). När
dom komma ut till en vacker plats
i marken satte dom sig och för-
drev tiden med kärlekspjöcker, som
bleva dom sämniga och söva till
i solnergången. Iken gunga dom hem.
Bruden hade själv hemköt oxarna
medan de älskande söva. Så bedy-
rade dom att dom bråk hela da-
gen, men ej funnit några oxar. Bru-
den sade rent ut, "Ni gunga!" Men unga
sade, "Is det så att vi gunga, så ska
vi strax bli 2. jaglar, och med det-
samma bleva dom 2. Morkullar. Sör-
för kallar alla morkullar när dom

92.)

ACC. N:R. M. 7213:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

flyga på axarna "Tår och Twist." Och på
träs att dam får förstått därmed till
"Sammedag."

Gräsanden. Obs! Se teckning N: 12. Sär
är 1. bröst och 2. foten av gräsand i
ungefär hela storlekar. Andkanen
är större och heter hos oss "Anddra-
ke." Huvudet och halsen har olika
fjädderklädnad i färgen, men i ett
överensstämma samt att några fjäd-
rar på vingarna har en mörkviolet
färg inramas av vita och svarta
fjädderkanter, som vi på vårt jä-
garpråk kalla för "Vingspeglar." En
mindre andart hos oss heter "Kniprande"
även den ha "vingspeglar", men av
annan färg o.s.v. Huvudet (Anddraken)
är grönakt. Bröst och halsen har gröng.

glänsande fjädrar och ett vitt vackert, halvkant och kastanjebrunt bröst. Sedan mestadels gräspräkelig. Parningstiden infaller på våren; ty (änderna) komma hit då våra vatten bli isfria. På försumman beger han fjäderdräkt, han säger då (Rugga sig.) Då knappast kan dam flyga, ty dam har inga näsvärda vingfjädrar, men "syka om sinna" kan dam lekligt den tiden, men bliva sämre till all "syka"; när fjädrarna växt ut, de likaså hindra, efter vad vi iakttagit, då frivs han bäst denna tid i vassarna i våra insjöar, men sen fjädrarna har växt ut flyger gräsanden utmärkt. Obs! "Lånan" "Rug-

gar" först i början av Augusti, si han
bekämer sina fjädrar att hålla ägg
en varma med, då han ruvar dem.
Gräsandens kropp är bred och till-
plattad; fjädrarna äro låga; och han
har, liksom våra ankor, en körtel
vid aktern, den avserändas ett fett, som
han smörjer om kroppen med med
hjälp af det breda näbbet. Detta
berättade skogsvaktaren och jägaren
Wilhelmsen för mig, adr: Lönkultsgatan,
i Kråksmåla socken, ^{nr} 1 Skoghult. Jägaren
lägger andkanan gärna i tuvor ute
i vatten, så när ungarna framkom-
ma som må vara färdiga att börja lä-
ra simma och dyka strax. Jag har
vid ett tillfälle sett att andkanan med
näbbet fattar ungen i vingen och drar

95.)

ACC. N.R. M. 7213 :15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ner honom under vattuet för att
lära honom dyka. Benen äro korta
och ribba långt bakåt, så han går
vaggande; mellan tårna har anden
skinhud och simmar förträffligt.
Näbbet är egendomligt, brett och
platt, där till överdraget med
känslig hud, men i kanterna och
i spetsen är den horn. Med den där
nagelliknande förändan river han
opp insekter, kräfter m.m. ner på
botten; därpå äter han. Dessutom har
Grävandens näbb (jag säger lik-
sam små tvärlistor, bet ej deras rätta
namn, men inbet hela dem på de
haglärdes språk tvärlistor, vad vi äro
kallbar dem.) Emellertid så kan han
genom dessa listor skilja ut det dyga

96.)

ACC. N.R. M. 7213:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vaktet ut näbbet och livl behålla
sin fångade föda. Obs! Jag har särskild
intresserat mig för Gräsanden Vål-
ända sen jag sam mig skjut gräs-
änder, den är i mitt tycke märkvär-
dig jämförd med övriga av våra
foglars näbb. — Den lilla s. k. "Vimp-
anden" är rällmyt hos oss. Obs! Om
förvintren när våra vatten frysa så
flyttar Gräsanden från oss. Yaktväll.
Y min ungdom var gräsanden lovlig
hos oss 15de juli, nu är han lovlig
den 1ste augusti. Obs! Såväl i gammal
tid, som i nutid, så jagades anden före
lagstadgad jakttid. Y min ungdom var
det en full red bland våra jägare att
man skulle "laga andstekt till mes-
sammarsrupien." Vadde man blott

98)

ACC. N.R. M. 7213:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en duktig därtill dresserad hund, så kunde man göra slut på en "andungakrutt" om 10-12. st. utan att bötta ett skott. Hunden uppräckte "kullen". Ungarna kunde ej lyfta, där stucka blott huvudet in i luorna, sen trädde väl där sig säkra fastän damerna fullt synliga. Hunden let ihjäl den ene efter den andre och bar upp till jägaren, sen kunde gott roa et hem-las maffatid. Jag var med om dylikt blott en gång, men det var förbannat fullt och omänskligt. Vi sköte bötak alla 3. och därtill knäp på "Skallen." Men sådant förrigges i vår tid. När änderna blevo laddiga, så bedrives jakten ännu på samma sätt, som i min ungdom, dels genom "smugg-

98.)

ACC. NR. M. 7213:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skytte, då änderna höllas till t.ex i mar-
sar i jaktmarken. Man smög sig till
infem mossen, i vars mitt växeligen
var en stor videbuske på en lunda,
samt angavs av klart vatten. Där
låg hela andungakullen i en hög
och samman. Så pingade den "kar-
dus", så 1.-3. blevo på plätten. Ungar-
na och anden flaxade av ett litet
stycke upp i land, men man stod
där orörlig och dold i Buskarna. Om
högst 1/2 timmes väntan kom andarna
och slog ner i vattnet vid vide-
busken, så smattrade han och den
ene efter den andre unge kom och
sällade sig till henne så den låga i
en grupp. "Fång! Och så äter massmor-
sen vart det till att kläda av sig byfötter,

99.)

ACC. N.R. M. 7213:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vika opp byorna, vada ut och hem-
ta hem rovet. Ett annat jaktstätt
var racende i sjövarnarna tillsam-
mans med hund, som skrämde opp
andkeeten ur vasssen. Här gällde och
gäller att vara säker på att "skju-
ta i flykten om det skall bli nå-
got rovt, så slår änderna ner på
annan plats i sjön och då är att
oppsöka dem där, såvitt ej jäga-
re redan äro där i förväg, vil-
ket vanligen är fallet. På augus-
ti numera hos oss är det riktigt bröt-
togsstätt på änderna hos oss,
ty, då äro dam som först lätiga.
På det blir åtskilliga "Bamskott" ä
själuklart; men det blir och många
fuebräffar. - Ett annat jaktstätt

100.)

ACC. N.R. M. 7213: 20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var följande, som lämpade sig
bäst på hösten för änder. Också Sär,
som fanns sjöar eller andra
större vattendrag som hade
avlopps t.ex. i å eller Bäckamyn-
ning. Sär kamma änder dit i sa-
lakvännen och sloga ner i vatt-
net för att övernatka. Man bygg-
de sig där å stranden en riskåja
och från denna kunde man få 1-2
skott varje kväll. Junderna voro
då stora och präktiga. Enkla och
subbla bechacinen har ej näm-
värt varit föremål hos oss

Y kammaande skall skrivas om vå-
ra allmunnaste rovdjur och rovfåglar.
Först vargen, konligt fjädernas uträgor.

ACC. N:R

M 7213:21.

Landskap:

Småland.

Härad:

Uppsvidinge, n. p.

Socken:

Ålgårds, n. p.

Uppteckningsår:

1941.

Upptecknat av:

Carl Viking.

Adress:

Furåkra = Kråksmåla.

Berättat av:

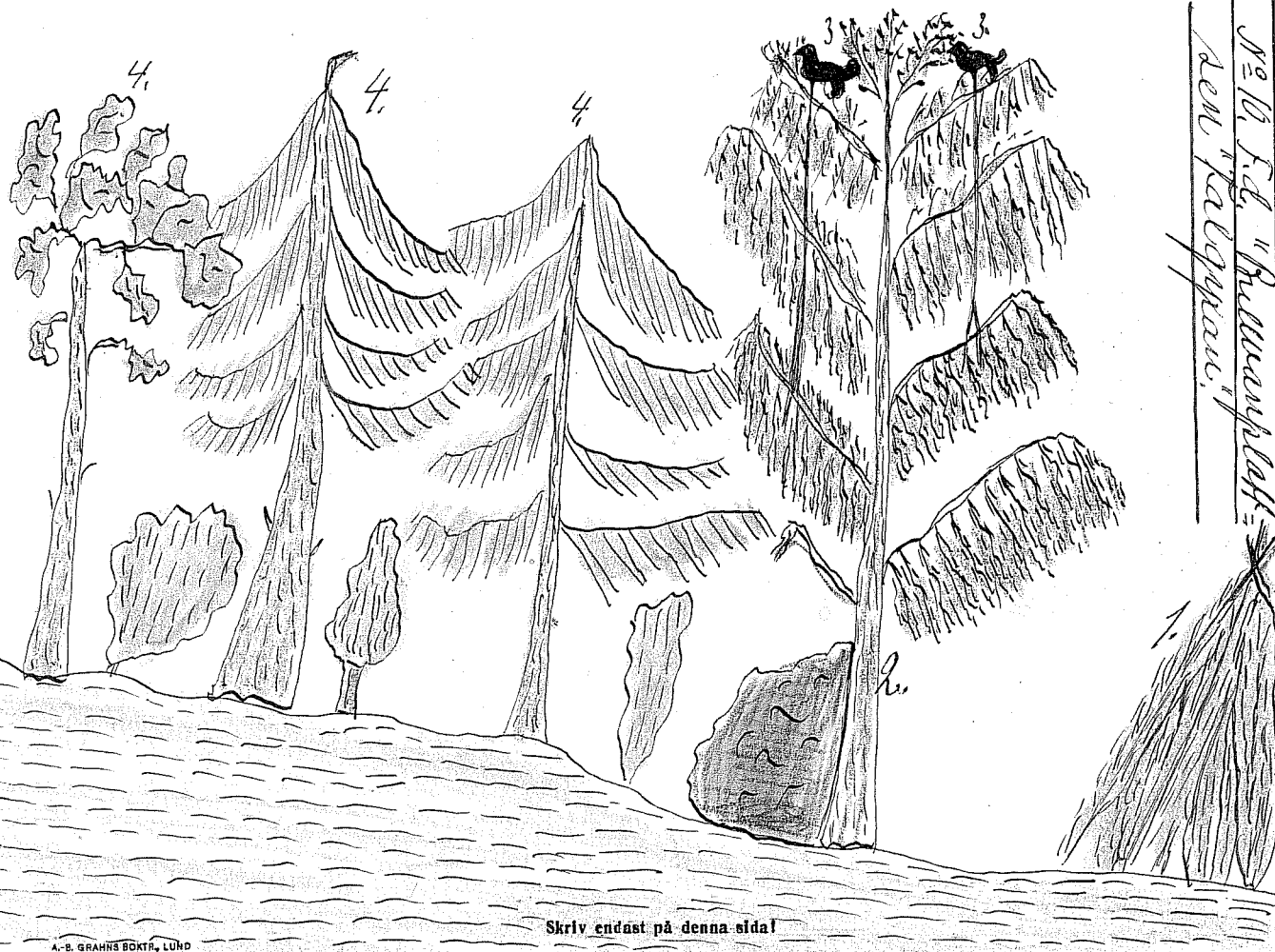
Carl Viking, n. p.

Född år

1884

i

Ålgårdssocken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

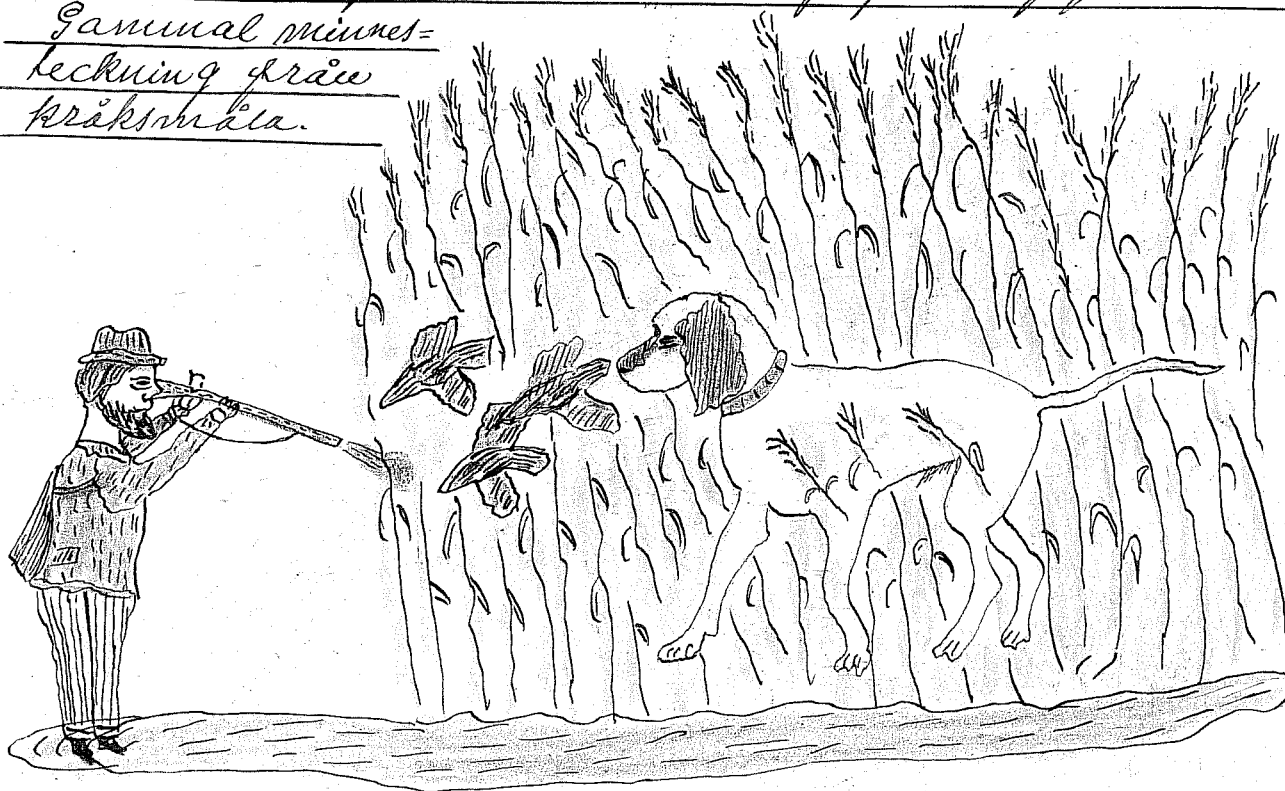
Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R 7213:22.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Viking
Härad: Elppvidinge, m. f. Adress: Turåkra, Kräkumåla
Socken: Älgåult, m. f. Berättat av: Carl Viking, m. f.
Uppteckningsår: 1947. Född år 1874 i Älgåultssocken

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N:o 11. Inspektör Welanders jagar rappsåns.
Gamnal minnes-
teckning från
Kräkumåla.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

N 7213:23.

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

Carl Viking

Härad:

Uppvidinge, m. f.

Adress:

Furåkra, Träskvåta.

Socken:

Råghult, m. f.

Berättat av:

Carl Viking, m. f.

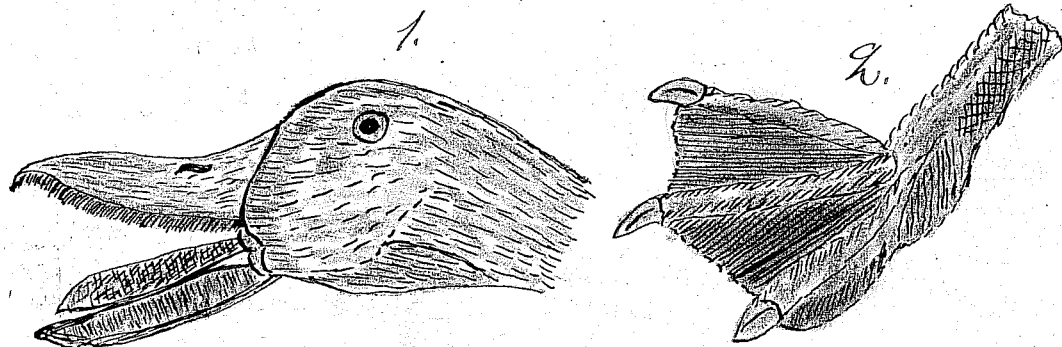
Uppteckningsår:

1941.

Född år

1874, i

Råghults socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N° 1 & 2. (1.) är huvud och (2.) är foten av Präst-
and i ungefär hela storlekar.

Skriv endast på denna sida!